

lighed naaer saa høit, som det er blevet Tilfældet her, saa maa den give sig Luft, bane sig Luft i Udbrud, som jævnlig kan antage Karakter af Raahed, som jævnlig kan forsthynde sig mod god Orden, ja, antage en værre Skikkelse. Men naar Samfundet efterhaanden udvikler sig paa den Maade, saa spørger jeg, om det er Noget, Samfundet i Reglen kan være tjent med? At vi lide under det, at der er Tryk ogsaa i økonomisk Henseende, at Spliden har trængt sig ind, jeg kan sige allevegne, selv i Familiekredse, ja, det vide vi jo Alle. Nu spørger jeg, hvor kan man tro, at et Land, en Nation i Vængden kan bære en saadan Tilstand, og hvor kan man tro, at et lidet Land som Danmark i 10, 20, 30 Aar ganske rolig kan lade disse Tilstande udvikle sig? Thi man tro ikke, at det bliver bedre; nei, den Slags Ting udvikler sig bestandig mere og mere i Retning af det Værrer, selvfølgelig fordi Følelsen efterhaanden sløves paa begge Sider. Jeg spørger altsaa: have vi Raad til at vente disse 10, 20, 30 Aar? Det forekommer mig ikke, at vi have Raad dertil. Nu vil man naturligvis svare mig: Ja, det maa vi erkjende. Jeg tror, at man vil svare det, thi det forekommer mig, at man maa erkjende det. Men man vil sige: Det kan være, at Du har Ret, det er overordentlig sørgeligt; men vi kunne ikke med frelst og god Samvittighed opgive Noget af Folkets Rettigheder; vi kunne ikke give efter for vore Modstandere, der fremtræde som de, der have hele Uretten paa deres Side. Jeg vil i Særdeleshed ikke i dette Dieblit gaa stærkt i Rette med Noget og heller ikke med den ærede Taler, hvis Foredrag har fremkaldt disse Bemærkninger fra min Side; men jeg kan dog ikke Andet end spørge: Har man ogsaa gjort sig note Rede for, om Skylden da ene og alene ligger hos Modstanderne, har man spurgt sig selv, om man ikke for en stor Del er Skyld i, at Udviklingen er gaaet saaledes, som den er gaaet? Hvis det maatte være sandt, som det er sagt, og hvorom jeg ikke kan udtale nogen Mening, men hvis det skulde være sandt, at der fra Regjeringens Side er gjort Overtagelse, at man ved dens Foranstaltning er kommen ud i uregelmæssige, abnorme Tilstande udenfor Grundloven, at Folkethinget er sat ud af Spillet — jeg kan for den Sags Skyld gjerne sige Landstinget med, thi jeg synes heller ikke, at det spiller nogen videre Rolle — men jeg siger altsaa, hvis det forholder sig saaledes, saa maa man dog spørge: Er Regjeringen ikke blevet tilskyndet, blevet drevet til at gjøre noget Saadant, er man virkelig aldeles angertløs selv i den Henseende? Og jeg vil fremdeles sige: Naar det for-

holber sig saaledes, at der nu sker Ting, om hvilke — det tør jeg frit sige — vistnok Ingen vilde have drømt, at de være mulige, for et Aar eller to siden, saa spørger jeg: Hvad er det, som har gjort dette muligt? Jeg kan ikke Andet end ved denne Velighed minde om nogle Ord, jeg sagde i denne Sal for en halv Snes Maanedes siden; jeg sagde, at naar det bærer henimod uregelmæssige Tilstande, naar der overhovedet kan blive Tale om Ombæltninger, Statskup og deslige, naar den Slags Ting ligger i Luften, bliver taget i Munden saa af den Ene og saa af den Anden, saa sker det vistnok sjældent eller aldrig, uden at der overhovedet er begaaet Feil, som have kunnet gjøre Sindene modtagelige for en saadan Tante. Og naar der nu altsaa sker disse Ting, som jeg hentydede til, og naar, som jeg tilspøiede, det jo synes, som om disse Ting hos mange Medborgere, som man ikke kan frakjende Prædikatet af hæderlige og brave, ere saa langt fra at vække Forargelse, at det tværtimod synes, som om de glædede sig derover, saa spørger jeg, om der ikke deri ligger, at der fra den anden Side er vist en Opræden, der har fremkaldt en Stemning, som gjør, at man bliver mildt eller mildere stemt overfor dem, der tage til Gjenværge overfor Overtagelse? Disse Spørgsmaal tror jeg, som sagt, at man skulde gjøre sig selv, jeg tror, at man ikke kan benægte, at der er begaaet Feil, jeg vil sige fra begge Sider. Den Slutning, som jeg drager derfra, er den, at man skulde være saa meget mere rede til at vise Smødekommen, og man skulde deri ogsaa søge en Retfærdiggjørelse for at gjøre, hvad man maaste ellers, naar man kunde pukke, ikke blot paa sin gode Ret, men paa sin gode Samvittighed i enhver Henseende, kunde vise fra sig, sigende: Det tilkommer ikke mig at gjøre Noget. For at vi overhovedet skulde komme ud over den nuværende Tilstand, tror jeg, at det er nødvendigt, at man fra begge Sider maa komme til den Erkjendelse, at der kan være Feil paa begge Sider, men ogsaa, at man gjør Modstanderne Uret, naar man altid vil opfatte, hvad de have gjort, hvad de mene, og hvad de tilsigte, med at underlægge dem de sletteste Motiver. Nei, man maa huske paa, at under den Kamp, som føres her mellem Partierne og deres Førere, lider Folket, og det er ikke blot det nuværende Folk, men det er Generationer, der ville komme til at lide derunder; thi bliver Folket karakteren forvansket eller forvækket, saa kommer vore Efterkommere til at lide under det; det forekommer mig at maatte være en Opfordring for Alle til at vise Smødekommen for at